

HET BIJBELSE KERNWOORD WIJNGAARD ¹

I. HET OUDE TESTAMENT

A.a Betekenis van de tekstgegevens

כֶּרֶם (s. zu כרם) i. p. כְּרָם, m. suff. כְּרָמִי, pl. כְּרָמִים, כְּרָמִי, m. suff. כְּרָמִיָּה, כְּרָמִיָּה, m. (nur Jes 27 2. 3. f.; Duhm l.: כְּרָם, vgl. Kön. 3, § 248^b) — Weingarten, Weinberg, 1 K 21 1 f. bei Thimna Ri 14 5, Engedi Ct 1 14, Davids Weinberge 1 Ch 27 27; neben שָׂדֵה Ex 22 4. Nu 16 14. Pr. 20 17 u. 8., neben וַיִּתְּ Ex 23 11. Dt 6 11. Neh 9 25, vgl. Am 4 9; Tanz u. Freude in d. Weinbergen Ri 21 21, Jes 16 10, vgl. als Ggs. Am 5 17; m. נֹמֵעַ Gn 9 20. Dt 20 6 u. 8., vgl. Mi 1 6, m. וְרַע besäen Dt 22 10, m. בָּצַר Dt 24 21. Ri 9 27, עֵלְלָהּ Lv 19 10 (vgl. zu פָּרַט), לָקַשׁ Hi 24 8, חָלָל Dt 20 6. 28 30, זִמְרֵי Lv 25 3, בָּעַר Jes 3 14, חָבַל Ct 2 15, נֹמֵר Ct 1 6 (z. d. כְּרָם im HL vgl. Vollers, ZDMG 58 235 f.); הַמְּרֵי כֹּסְתִיכֵי הַכְּרָם köstliche Weinberge Am 5 11; d. Hohlweg zw. d. Mauern d. Weinberge Nu 22 24, d. Wächterhütte darin Jes 1 8, vgl. weiter 5 2. Als Bild f. Israel Jes 5 1 ff. 27 2 (vgl. zu חָמָר). Ri 15 5 l. כְּרָם וַיִּתְּ. Zu Hi 24 18 vgl. Duhm — Vgl. noch n. p. בֵּית הַכְּרָם.

כְּרָם* (den. v. כְּרָם). pl. כְּרָמִים, m. suff. כְּרָמִיָּה, m. — Winzer 2 K 25 12. Jes 61 5. Jer 52 16. Jo 1 11. 2 Ch 26 10.*

Het Hebreeuwse woord kèrèm = wijngaard (van caaraam = wijnplanting)

Onderstaande gegevens zijn verzameld uit Gesenius' Hebr. und Aram. Handwörterbuch; 16e Aufl. 1915 en Abr. Trommius, Nederlandse Concordantie, s.v. ampeloon

Het Hebreeuwse woord kèrèm = wijngaard komt in het OT veelvuldig voor (zie hiernaast); bijv. 1 Kon. 21:1vv.

De volgende teksten kunnen worden genoemd: Gen. 9:20 (Noach); Ex.22:5; 23:11; Lev.19 :10 ; 25 :3; Num. 13:23; 16:14; 22:24; Deut 6:11; 20 :6, 28 :30; 22 :9; 24 :21; Richt. 9:27; 14:5; 15:5; 21:21; 1 Kron. 27:27; Neh. 9:25; Job 24 :6, 18 ; Hoogl. 1:6, 14; 2:15; Spr.24:30; Jes.1:8; 5:1vv; 3:14; 16:10.

Vgl. Amos 4:9; 5:11.

A.b Samenvatting + toepassing

In het onderstaande geven wij de belangrijkste noties weer van de betekenis van de wijngaard in de Bijbel (OT); een aantal conclusies uit het belangrijkste boven opgesomde tekstmateriaal. NB: in deze voordracht komen de woorden wijnstok en –rank niet aan de orde.

¹ In deze voordracht is gebruik gemaakt van 1. Gesenius' *Hebr. und Aram. Handwörterbuch*; 16e Aufl. 1915, het Hebr. woord kèrèm. 2. Trommius' *concordantie*, s.v. wijngaard; 3. Dr. Chr. Fahner, *Synopsis van de vier Evangeliën*; Utrecht, 2e herz.dr.; 1998 4. Robertson's *Word Pictures in Bible Works* en *Easton Bible Dictionary in Bible Works*; 5. *Woordenboek (ISBE = Internat. Standard Bible Encyclopedie)* in E-sword; 6. Online – *Bijbels woordenboek; Dictionary of Bible Words* InterVarsity 1992; s.v. vine/ fruit of the vine (R. A. Whitacre), blz. 869v.

1. De eerste keer, dat we het woord wijngaard in de Bijbel tegenkomen is in de geschiedenis van Noach, direct na de zondvloed. Noach werd een akkerman, plantte een wijngaard, dronk van de wijn en werd dronken; zijn zonen zagen hem naakt in zijn tent liggen (Gen.9:20). Geen verheffend beeld van een man die God vreesde en ter nauwer nood aan het oordeel was ontkomen. Noachs wijngaard is een teken van het nieuwe leven dat weer op gang komt. Maar tegelijk is die wijngaard een waarschuwing tegen de gevaren die dreigen. Zie de wijn niet aan...; ze kan bijten als een adder (Spr. 23:31).

2. Het woord wijngaard komt verder in vele boeken van het OT voor. Dat is begrijpelijk. Het beloofde land was immers een land van wijngaarden; die men aanvankelijk zelf niet geplant had. Als Israël de Heere zou blijven dienen, zou dat volk genieten van een overvloed van vruchten. Een gezegend volk: ieder onder zijn eigen wijnstok en vijgenboom. De luiaard en de verstandeloze heeft een wijngaard vol distels en netels, maar een werkzame huisvrouw plant een wijngaard. De wijn is onder Israël een teken van Gods zegen (vgl. Gen. 27:28, 37; Joël 2:24). De wijn verheugt het hart van de mens (Ps. 104:15).²

3. In de boeken met hun vele wetsbepalingen (Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium) lezen we onder meer het volgende (lessen waarvan wij veel kunnen leren):

- a. dat een wijngaard in het zevende jaar moet rusten. De vruchten die daarin in dat jaar vanzelf groeien, zijn voor de armen des volks, voor het dienstpersoneel, de dagloner en de bijwoner/ vreemdeling en de beesten des velds;
- b. dat de nalezingen/ afgevallen bessen (druiven) niet ingezameld mogen worden, maar dat deze voor de arme, de wees, de weduwe en vreemdeling zijn;
- c. dat een wijngaard niet met tweeërlei zaad bezaaid mag worden
- d. dat men in het voorbijgaan van een wijngaard daaruit druiven mag eten naar hartelust.

4. Toen het volk Israël mocht gaan wonen in Kanaän kreeg elke stam, elk geslacht en elke familie een stuk land bij loting toegedeeld; dat land was voortaan de 'erve der vaderen'. Deze, inclusief een daarop geplante wijngaard mocht niet verhandeld worden. Zo kon Naboth, de

Jizreëliet met een goed geweten tegen zijn buurman koning Achab zeggen, die zijn land wilde annexeren, dat hij dat niet kon en mocht. Niet slechts vanwege de emotionele waarde van zijn wijngaard, maar omdat deze zijn door God gegeven onvervreemdbaar bezit was en een onderpand/ bewijsstuk van Gods belofte; dus van zijn toebehoren tot het Godsvolk. Daarom ook was het genade en een grote vreugde voor de ellendigen en armen die achtergebleven waren in het Joodse land en hun bezittingen in handen van grootgrondbezitters

hadden zien overgaan, dat zij hun akkers en wijngaarden na de ballingschap weer terugkregen. Vgl. echter Jer. 39:10.

5. Vooral ook in het boek Hooglied komt de wijngaard voor als een ideale plek voor geliefden, waar zij vooral in de vroege zomer in de vrije stralende natuur zo innig van elkaar

---

² Vooral het gebergte van Juda was beroemd om zijn wijngaarden (Gen. 49:11) met name de streek van Hebron, waar het "druivendal" was (Num. 13:24). Niet minder beroemd waren de wijngaarden van Engedi (Hoog!. 1:14) en de wijn van de Libanon (Hos. 14:8). De koninklijke domeinen bestonden voor een belangrijk gedeelte uit wijnbergen (1 Kron. 27:27; 1 Kon. 4:25); menige plaats dankte hieraan haar naam (zie o.a. Beth-Cherem). Aldus het Bijbels Woordenboek van Online Bijbel.

genieten. Wijngaarden kon men zelfs vinden in de buurt van de Dode Zee, bij de oase van Engedi. En daarover heeft de bruid het in Hooglied, een beeld van haar liefdesleven dat door niets (geen vossen) verstoord mag worden.

6. Bekend en geliefd is ook hoe de profeet Jesaja de wijngaard ter sprake brengt, nl. als een beeld van Israël (Jes. 5:1vv; 27:2; vgl. 16:10). Het lied gaat over een Vriend die een wijngaard heeft, aangelegd op een zonnige heuvel in vruchtbare grond. Alles is aan deze wijngaard gedaan dat vrucht, veel vrucht kan waarborgen. Maar in plaats van ‘goed regiment was er bloedregiment’, in plaats van ‘rechtsbetrachting’ ‘rechtsverkrachting’. Het is allemaal een grote chaos geworden Deze wijngaard heeft stinkende druiven voortgebracht. Het lied is verstomd.

Zo is het met Israël gegaan. Het heeft alle rechten en een bevoorrechte positie bij God verspeeld. Wat er van een en ander overbleef is weinig meer dan een hutje in de wijngaard, als een nachthutje in de komkommerhof ³, als een belegerde stad. Vgl. Jer. 12:10; Amos 5:11, 17; Zef.1:13. Een verwijt dat Israël ook door Joh.de Doper en Jezus later werd gemaakt. Maar Gode zij dank, God verbreekt het verbond met Zijn volk niet (Jes. 37:30; Jer. 31:5; 32:15; Ez.28:26; Hos. 2:14; Amos 9:14). Hij opent nieuwe perspectieven naar een machtige toekomst (Jes. 65:21).

7. De boodschap die het OT ook ons brengt, is liefelijk en hartverscheurend tegelijk. Liefelijk, omdat ze een gelukkig leven belooft aan allen die in de wegen des Heeren gaan. Ieder onder zijn wijnstok en vijgenboom. Ons aardse bestaan is ondanks de vloek die over de aarde is gegaan sinds de zondeval (Gen. 3), temidden van doornen en distels, toch ook een leefbaar en door genade een God - gewijd leven. Voor een bruid als in Hooglied.

8. Tegelijk hebben we te beseffen, dat we Gods oordeel waard zijn vanwege ons vergeten van de Schepper en Heilbrenger van ons leven. Dat is hartverscheurend. Het lied van de wijngaard verstomt. Ons leven is daarom soms weinig meer dan een hutje in de wijngaard. ‘Ik ellendig mens...’ En toch is er altijd nog een heden van genade voor wie zich ootmoedig buigt voor de Schepper.

9. Niet vergeten dient te worden, hoe in het OT ook goede zorg wordt geboden aan de armen, de dagloner, de vreemdeling en zelfs de beesten. Rondom een wijngaard was er in Israël weliswaar een muur gebouwd om die te beschermen tegen de ‘kleine vossen’ en ook had zo’n wijngaard een wachttorens om te waken over de ‘erve der vaderen’. Geen Ahab, al is hij koning, kan mijn wijngaard me ontstelen. Laat dat stukje grond waarop ik woon en werk, mij een pand zijn van Gods liefde, een bewijs, dat de Heere mij erbij rekent. Maar laat tevens mijn bezit (dat waarop ik zit) er goed voor zijn om te delen met anderen in de wereld die armoede en gebrek lijden.

10. Hoe hooggestemd het lied van de wijngaard ook moge klinken in ons leven, laat ons voor overdaad ons wachten. Misbruik van Gods goede gaven, dronkenschap is een groot kwaad.

---

³ De King James vertaling is: And the daughter of Zion is left as a cottage in a vineyard, as a lodge in a garden of cucumbers, as a besieged city. De exegeten Keil – Delitz schrijven: The point of comparison therefore is, that in the vineyard and cucumber field not a human being is to be seen in any direction; and there is nothing but the cottage and the night barrack or hammock (cf., [Job 27:18](#)) to show that there are any human beings there at all. So did Jerusalem stand in the midst of desolation, reaching far and wide - a sign, however, that the land was not entirely depopulated.

II. HET NIEUWE TESTAMENT

Het Griekse woord dat in de Evangelieën wordt gebruikt voor wijngaard is: ampeloon. In het navolgende beperken we ons tot een bespreking van dit woord en laten andere woorden in het Nieuwe Testament voor wijnstok en ranken onbesproken. Zie de concordantie van Trommius.

A.a Tekstgegevens/ korte omschrijvingen (volgens Trommius)

ἀμπελων. ἀμπελος.	
MATTH. 20 : 1.	arbeiders te huren in zijnen W.
20 : 2.	zond hij hen heen in zijnen Wijngaard.
20 : 4, 7.	Gaat gij ook heen in den W.
20 : 8.	zeide de heer des W. tot zijn. rentn.
21 : 28.	werk heden in mijnen Wijngaard.
21 : 33.	een heer des huiz., die een. W. pl.
21 : 39. MARK. 12 : 8.	wierp. zij hem - buit. den W.
21 : 40.	Wann. dan de heer des W. komen zal.
21 : 41. MARK. 12 : 9. LUK. 20 : 16.	den Wijngaard aan anderen - verhuren (geven).
MARK. 12 : 1. LUK. 20 : 9.	Een (-) m. pl. een. W.
12 : 2. LUK. 20 : 10.	v. de vrucht des W.
12 : 9. LUK. 20 : 15.	Wat z. d. heer d. W. (-) d.?
LUK. 13 : 6.	een vijgeboom, geplant in zijnen W.
20 : 13.	de heer des W. zeide: Wat zal ik d.?
1 KOR. 9 : 7.	wie pl. een. W. en eet n. v. zijne vr.?
OPENB. 14 : 18.	Snijd af de druif. v. d. W.
14 : 19.	sneed de druiven af v. d. W.

Het woord wijngaard is in het NT hoofdzakelijk te vinden in een tweetal gelijkenissen van Jezus:

1. Matth. 20:1-8 over de arbeiders in de wijngaard (ook die te elfder ure pas aan het werk kwamen kregen elk een penning).
2. Matth. 21:33-44 over de boze wijngaardeniers en de wijngaard die aan anderen wordt gegeven)
Mark. 12:1-12: (idem)
Luk. 20:9-19 (Idem)
3. De gelijkenis van Luk.13:6-9 gaat over de onvruchtbare vijgenboom in een wijngaard
4. De gelijkenis van Matth. 21:28-31 gaat over twee zonen, door een vader te werk gesteld in

zijn wijngaard. Deze gelijkenis is door mij besproken in de voordracht Gelijkenis in de rubriek bijbelse kernwoorden

A.b Samenvatting + toepassing

1. De gelijkenis van Matth. 20:1-8 gaat over (losse) arbeiders in de wijngaard. Zij die te elfder ure (vijf uur in de middag) pas aan het werk zijn gekomen (zie afbeelding ⁴), krijgen aan het eind van de werkdag ook elk een penning (het gebruikelijke dagloon).

Deze gelijkenis komt alleen in het Evangelie naar Mattheüs voor. Ze begint zoals gebruikelijk in een gelijkenis met: het koninkrijk der hemelen is gelijk aan....M.a.w.: zo gaat het er naar toe in het heilshandelen van God. Gezegend de mens die in Gods dienst op aarde (Zijn wijngaard) mag bezig zijn. Het mooiste is, als u dat de hele werkdag, uw leven lang mag doen. Aan Gods liefdedienst kunt u uw hart ophalen. Maar ook als u gelijk de moordenaar aan het kruis op het laatste nippertje bij de zaak van Gods koninkrijk betrokken wordt, is er loon. Dat is hetzelfde loon als voor hen die de hitte des daags verdragen hebben. Want het is genadeloon. Laatsten worden eersten, eersten de laatsten

Spurgeon vertelt in zijn preek over deze gelijkenis van een man die bekeerd werd, toen hij 104 jaren oud was. 'Het had plaats tijdens de laatste geestelijke

⁴ De afbeelding is gekozen uit J. J. Knap C.zn, *De gelijkenissen des Heeren*; Derde deel; Nijkerk 1921; blz. 102.

opwekking in Ierland, en die man heeft nog een zekere afstand te voet afgelegd, om zijn geloof in Jezus Christus voor de gemeente te belijden.’⁵

2. De gelijkenis van Matth. 21:33-44 gaat over de boze wijngaardeniers en de wijngaard die aan anderen wordt gegeven. Deze is ook te vinden in Mark. 12:1-12: en Luk. 20:9-19. Deze gelijkenis spreekt voor zich. Het is billijk, dat de eigenaar van de wijngaard van de pachters/ huurders zijn wettelijke vergoeding ontvangt. Maar de pachters mishandelen de afgezanten van de eigenaar die via hen om zijn geld komt. Tenslotte zendt de eigenaar zijn geliefde zoon. Die wordt evenwel buiten de wijngaard geworpen en zelfs gedood; hij is de erfgenaam; dus kan de wijngaard in handen komen van de pachters. Geen wonder, dat de heer van de wijngaard de pachters vreselijk afstraft. Vgl. Matth.8:12. Hij neemt de wijngaard af en geeft die aan anderen. Er is een verregaande overeenkomst in de weergave van de gelijkenis in alle drie de synoptische Evangelien, ook van de conclusie, dat de wijngaard aan anderen zal worden gegeven. Opvallend is ook het citaat uit Ps.118 over de steen die door de bouwlieden is verworpen.

Deze gelijkenis wordt door de Joodse leidlieden verstaan als op hen van toepassing. En zo zal ze ook zijn bedoeld. De wijngaard is Israël. Zie het lied van de wijngaard in Jes. 5:1vv. Een kostelijk Godsgeschenk (het beloofde land, maar ook en vooral de Goddelijke heilgeheimen, het Woord en het Koninkrijk van God, inclusief de Messiaanse toekomst in Jezus Christus). De huurders/ pachters zijn de overpriesters en schriftgeleerden. Aan hen is het beheer van dit Godsgeschenk toevertrouwd. Maar het is wanbeheer geweest. Ja zelfs hebben zij gezanten van God, de profeten mishandeld en gedood en staan nu op het punt om Gods geliefde Zoon te doden. In die weg kunnen zij alle schatten des heils claimen als hun zaak. Resultaat: God neemt alles van hen af en geeft het aan anderen, de volken.

Betekent dit, dat Israël niet langer Gods volk is? Nee. Zie o.a. Rom. 11:25v, 29vv. Maar God doet zoals een vader die het kind van de buurman in de armen neemt en knuffelt, om zijn eigen kind jaloers te maken. Intussen heeft Jezus met deze gelijkenis de Zijnen wel geleerd, dat de heidenen, geënt op de stam van Israël, delen gaan in de heilgeheimen die aan Israël zijn vertrouwd.

3. In 1 Kor. 9:7b (wie plant een wijngaard en eet niet van zijn vrucht) gaat het over het werk in de gemeente en het genieten van de vrucht daarvan door een apostel en anderen.

Het werk in de wijngaard des Heeren is een werk in het Koninkrijk van God, de hemelse Vader. En dat kan alles zijn: ons dagelijks werk: op het land, op kantoor, in de keuken en vooral ook in Gods gemeente in onderling dienstbetoon (in diaconaat en pastoraat). En Gods trouwe zonen zijn tevens de erfgenamen van het Koninkrijk van God: een heerlijke toekomst in Gods gemeenschap. Met andere woorden: uw eeuwige zaligheid staat op het spel. Maar vooral: de eer van God is ermee gemoeid. Werken in Gods wijngaard, dat houdt in: met oor en oog, met hart en mond, Gods deugden roemen die ons blijdschap geeft. Het houdt in, dat ons leven om een andere as gaat draaien, niet meer om onszelf, maar om de A(a)nder.

Wie dat leven kent, kan genieten, proeft de zoete smaak ervan.

4. In Openb. 14:18, 19 gaat het over de wijngaard van de aarde en de oogst : een engel snijdt met een sikkels de rijpe druiven van de wijngaard (rijp voor het oordeel) af, werpt die in de wijnpersbak van de toorn van God over alle ongerechtigheid. De pers wordt buiten de stad getreden; er komt bloed uit, een grote stroom tot aan de tomen van de oorlogspaarden: 1600 stadiën ver (= een veelvoud van vier = tot in alle windhoeken). Dat is wel een totaal ander

---

⁵ Uit C. H. Spurgeon, *De gelijkenissen van den Heiland*, verklaard en toegepast in leerredenen (vertaling door E. Freystadt); 2^e druk; Rotterdam z.j., blz. 22v

verhaal dan dat van de wereld die van feestvieren op de been probeert te blijven. Zij gaat echter weldra een eeuwige ondergang tegemoet Laat ons eten en drinken en vrolijk zijn, want morgen sterven wij. Moeten wij bij het horen en lezen van dit alles niet ons hart vasthouden? Zijn de verboden van het wereldgericht van God niet zichtbaar? Afschuwelijk oorlogsgeweld, aardbevingen (ook in Nederland), tsunami's, barbarij onder de volken, Christenvervolgingen, moslimterrorisme..

Excurs 1 (uit Easten Bible Dictionary in Bible Works;

Vine one of the most important products of Palestine. The first mention of it is in the history of Noah (Ge 9:20) It is afterwards frequently noticed both in the Old and New Testaments, and in the ruins of terraced vineyards there are evidences that it was extensively cultivated by the Jews. It was cultivated in Palestine before the Israelites took possession of it. The men sent out by Moses brought with them from the Valley of Eshcol a cluster of grapes so large that "they bare it between two upon a staff" (Nu 13:23) The vineyards of En-gedi (So 1:14) Heshbon, Sibmah, Jazer, Elealeh (Isa 16:8-10 Jer 48:32,34) and Helbon (Eze 27:18) as well as of Eshcol, were celebrated. The Church is compared to a vine (Ps 80:8) and Christ says of himself, "I am the vine" (Joh 15:1) In one of his parables also (Mt 21:33) our Lord compares his Church to a vineyard which "a certain householder planted, and hedged round about," etc. (Ho 10:1) is rendered in the Revised Version, "Israel is a luxuriant vine, which putteth forth his fruit," instead of "Israel is an empty vine, he bringeth forth fruit unto himself," of the Authorized Version.

Excurs 2 (uit E-sword ISBE woordenboek)

The mountain regions of Judea and Samaria, often little suited to cereals, have always proved highly adapted to vine culture. The stones must first be gathered out and utilized for the construction of a protecting wall or of terraces or as the bases of towers ([Isa 5:2](#); [Mat 21:33](#)). Every ancient vineyard had its wine press cut in a sheet of rock appearing at the surface. As a rule the vinestocks lie along the ground, many of the fruit-bearing branches falling over the terraces (compare [Gen 49:22](#)); in some districts the end of the vine-stock is raised by means of a cleft stick a foot or more above the surface; exceptionally the vine branches climb into trees, and before a dwelling-house they are sometimes supported upon poles to form a bower (compare [1Ki 4:25](#), etc.).

The cultivation of the vine requires constant care or the fruit will very soon degenerate. After the rains the loosely made walls require to have breaches repaired; the ground must be plowed or harrowed and cleared of weeds - contrast with this the vineyard of the sluggard ([Pro 24:30-31](#)); in the early spring the plants must be pruned by cutting off dead and fruitless branches ([Lev 25:3](#), [Lev 25:4](#); [Isa 5:6](#)) which are gathered and burned ([Joh 15:6](#)). As the grapes ripen they must be watched to keep off jackals and foxes ([Son 2:15](#)), and in some districts even wild boars ([Psa 80:13](#)).

The watchman is stationed in one of the towers and overlooks a considerable area. When the grape season comes, the whole family of the owner frequently take their residence in a booth constructed upon one of the larger towers and remain there until the grapes are practically finished. It is a time of special happiness (compare [Isa 16:10](#)). The gleanings are left to the poor of the village or town ([Lev 19:10](#); [Deu 24:21](#); [Jdg 8:2](#); [Isa 17:6](#); [Isa 24:13](#); [Jer 49:9](#); [Mic 7:1](#)). In the late summer the vineyards are a beautiful mass of green, as contrasted with the dried-up parched land around, but in the autumn the leaves are sere and yellow ([Isa 34:4](#)), and the place desolate.